
**HANDBOOK OF TRENDS AND INNOVATIONS
CONCERNING LIBRARY AND INFORMATION SCIENCE:
A MULTIDISCIPLINARY APPROACH / EDITED BY
BARBARA JANE HOLLAND. BERLIN; BOSTON, DE
GRUYTER SAUR, 2025.**

Barbara Jane Holland, urednica zbornika radova *Handbook of trends and innovations concerning library and information science: a multidisciplinary approach* (u slobodnom prijevodu: Priručnik o trendovima i inovacijama u knjižničarstvu i informacijskim znanostima: multidisciplinarni pristup), nezavisna je istražiteljica, danas umirovljena knjižničarka, s preko 21 godinom iskustva rada u knjižničarstvu, informacijskim znanostima i informacijskim tehnologijama. Kontinuirano traga za znanjem i profesionalnim razvojem, zagovara cjeloživotno učenje te je aktivna članica Američkog knjižničarskog udruženja. U predgovoru urednica ističe kako ubrzani tehnološki razvoj, posebno umjetna inteligencija (dalje: UI) te znanost o podacima (engl. *data science*) mijenjaju ulogu knjižnica, knjižničara, ali i visokoškolskih profesora.

Zbornik je sastavljen od 28 stručnih radova te okuplja stručnjake iz cijeloga svijeta: knjižničare, informacijske stručnjake i sveučilišne profesore. Radovi prikazuju inovativne prakse kojima knjižnice idu u korak s novom digitalnom stvarnošću: od primjene UI-a u knjižničnom poslovanju do pravnih pitanja upravljanja metapodacima, važnosti informacijske pismenosti do mogućnosti koje virtualna stvarnost donosi baštinskim ustanovama. Prikaz stručnih radova ovoga zbornika grupira ih prema tipu institucija u kojima se te prakse provode te ukazuje na različite prioritete i izazove u njihovoj implementaciji u nacionalnim knjižnicama, akademskim knjižnicama i ustanovama visokoškolskog obrazovanja, narodnim knjižnicama, baštinskim ustanovama (engl. *GLAM sector: galleries, libraries, archives, museums*) te specijaliziranim ustanovama.

Po pitanju poslovanja nacionalnih knjižnica, autori se fokusiraju na digitalnu transformaciju i strateško upravljanje informacijama. Autori iznose iskustva integracije UI-a i znanosti o podacima na primjeru četiriju nacionalnih knjižnica: Britanske knjižnice, Francuske nacionalne knjižnice, Kraljevske knjižnice Belgije i Kraljevske knjižnice Danske te zaključuju da su dobiti za knjižnice automatizacija i optimizacija poslovanja te poboljšanje korisničkih iskustava. U državnim institucijama ističe se globalni trend modernizacije informacijskih infrastruktura i prijelaz prema potpuno digitalnom poslovanju zbog važnosti pristupa i očuvanja vladinih informacija. Autori naglašavaju važnost standardizacije podataka i pri-

lagodbe zakonodavnih okvira, kao što je *sui generis* model zaštite baza podataka koji se primjenjuje u zemljama Europske unije.

Najveći broj radova odnosi se na akademsku zajednicu, visokoškolske knjižnice i visokoškolsko obrazovanje, što ukazuje da su one središta digitalnih inovacija i pedagoških promjena jer educiraju i oblikuju kompetentne studente i nastavnike u ovom digitalnom dobu. Dominantne teme uključuju važnost poučavanja informacijske pismenosti te primjenu alata UI-a u obrazovanju. Na pitanja Kako korištenje alata UI-a može uštedjeti vrijeme, podržati obrazovanje ili ukloniti prepreke?, autori su sakupili iskustva studenata i profesora kako uspješno koristiti UI u znanstvenim istraživanjima, od početka do kraja istraživačkog procesa. Na primjerima iz Ugande i Nigerije, autori progovaraju o važnosti otvorenog pristupa te rodnoj i tehnološkoj neravnopravnosti u pristupu digitalnim resursima, obrazovanju i znanju općenito. Autori su se dotaknuli i pitanja budućnosti usluga koje nude knjižničari informatori u kontekstu korištenja alata ChatGPT. Iznijeli su prednosti i izazove njegove implementacije, ističući da može podržati stručnost i vještine knjižničara, ali se prilikom korištenja mora voditi računa o autorskim pravima, transparentnosti i valjanosti dobivenih podataka.

Na području narodnih knjižnica, autorski se radovi koncentriraju na njihov društveni i kulturni značaj s fokusom na poticanju pismenosti. Tako na primjeru knjižnica u gradu Malangu u Indoneziji autori ističu da su upravo knjižnice platforme za poticanje pismenosti: pružajući dostupno, neformalno obrazovanje marginaliziranom stanovništvu premošćuju jaz između formalnog obrazovanja i potreba zajednice. Na primjeru iz Južne Afrike, autori istražuju kojim se marketinškim strategijama koriste knjižničarski i informacijski stručnjaci za promociju svojih usluga. U radu govore da sveučilišne knjižnice koriste strategije digitalnog marketinga oslanjajući se na intelektualnu podlogu i tehnološko znanje korisnika, a narodne su knjižnice usmjerene zajednici te kombiniraju tradicionalne i digitalne marketinške strategije. Zanimljiva iskustva podijelili su autori iz Gane pišući o povezanosti novih tehnologija i konzumiranja hrane. Naime digitalizacija prehrambenih sustava imala je dramatičan utjecaj na ponašanje potrošača, posebno u gospodarstvima u razvoju. Zbog konstantnog rasta tržišta aplikacija za naručivanje hrane, naglašava se važnost edukacije potrošača u svrhu izbjegavanja dezinformacija i izgradnje povjerenja potrošača.

U području baštinskih ustanova, naglašavaju se potencijali primjene tehnologija virtualne stvarnosti, teleprisutnih robota (engl. *telepresence robots – TPRs*) i novih načina interpretacije kulturne baštine. Taj sektor pokazuje dinamičan razvoj u korištenju inovativnih tehnologija koje omogućuju veću pristupačnost i dostupnost njihovih programa, posebno za udaljene, marginalizirane ili korisnike s invaliditetom. U kontekstu korištenja platformi za virtualnu stvarnost, autori spominju korištenje onih koje se pokreću u internetskom pregledniku, poput Mozilla Hubs i Spatial.io, jer ih mogu koristiti sve baštinske ustanove. Time kulturnu

baštinu čine dostupnom i potiču inkluzivnost, pristupačnost i inovativnost. Nadovezujući se na inkluziju i jednakost, autori istražuju kako korištenje teleprisutnih robota u baštinskim ustanovama može transformirati njihove usluge. Nipošto nisu zanemarivi i digitalni repozitoriji za očuvanje znanja. Autori navode da digitalno očuvanje osigurava kontinuirani pristup elektroničkim informacijama i njihovu autentičnost, bez obzira na format, softver ili hardver, što omogućuje njihovo dugoročno korištenje bez obzira na fizička, baštinska ili druga ograničenja.

Kada govorimo o specijalnim knjižnicama i stručnim institucijama, one imaju specifične profesionalne potrebe. Autori raspravljaju o pravnim, etičkim i tehnološkim izazovima ponovno ukazujući na potrebu obrazovanja djelatnika. Tako autori na primjeru upravljanja informacijama u zdravstvenom sektoru u Nigeriji ispituju kako zdravstveno osoblje prihvaća nove informacijske tehnologije. Ukazuju na povećanje dostupnosti zdravstvenih informacija stručnom osoblju, bolju zdravstvenu njegu i rasterećenje sustava od papirnatih dokumenata. Autori iz područja pravnih znanosti istražuju kako polunadzirani modeli za strojno učenje mogu, koristeći tehnike za prepoznavanje imenovanih entiteta (engl. *Named Entity Recognition – NER*) i tehnike obrade prirodnog jezika (engl. *Natural Language Processing – NLP*), uspješno klasificirati citate te potiču interdisciplinarnu suradnju u projektima strojnog učenja. Još jedno područje prava o kojem autori govore jest plemensko pravo. Istraživanje plemenskog prava pokriva statute, sudske slučajeve i pravila, ali je važno i općenito znanje koje nudi uvid u kulturu plemena. Izazovi u provođenju plemenskih pravnih istraživanja uključuju pristup dokumentaciji i sve veće upotrebu UI-a u istraživanjima, zbog čega opet ističu pitanja pristranosti UI-a, ograničenih podataka za njegovu obuku i mogu li ti podaci ugroziti suverenitet plemena.

Digitalna transformacija zahvaća sve vrste informacijskih sustava, ali na različite načine i s različitim prioritetima. Nacionalne knjižnice i velike državne institucije naglasak stavljaju na standardizaciju i regulativu, akademske knjižnice na obrazovanje i istraživanja, baštinske ustanove na nove tehnologije interpretacije kulturne baštine, narodne knjižnice na poticanje angažiranog života zajednice, dok specijalizirane institucije otvaraju pitanja etike, prava i profesionalne prakse. Ti trendovi potvrđuju da je područje knjižničarstva i informacijskih znanosti izrazito interdisciplinarno i tehnološki fleksibilno jer se prilagođava potrebama različitih tipova informacijskih ustanova u digitalnom društvu. Zbornik nudi sveobuhvatni pregled suvremenih izazova i trendova, može poslužiti kao poticaj stručnjacima, istraživačima i studentima kako oblikovati struku sukladno suvremenim trendovima u društvu koje se sve više oslanja na tehnologiju, ali i kako prepoznati doprinose knjižničara i knjižnica. Zbornik završava biografijama autora.

Ana Šafran Modrić
ana.safran@kgz.hr